

Doktorgradskandidater og dagpenger

Kort bakgrunn

Saken med doktorgradskandidater som er blitt arbeidsledige og har behov for dagpenger, men nektes av NAV har pågått over lang tid. Dette fordi doktorgradskandidater som ikke er ferdige med avhandlingen når stillingen som stipendiat utløper, regnes for å være under utdanning og dermed ikke har krav på dagpenger.

Hovedregelen er at man har krav på dagpenger ved bortfall av inntektsbringende arbeid. En forutsetning er at man må være reell arbeidssøker, dvs. at man må være disponibel for arbeid og søke arbeid innenfor ordinær arbeidstid. Utdanning er derfor i utgangspunktet uforenlig med rett til dagpenger fordi man ikke er reell arbeidssøker dersom man tar utdanning. Dette er fastslått i [folketrygdloven](#) § 4-6:

Det ytes ikke dagpenger til medlemmer som tar utdanning eller opplæring, eller deltar i ulønnet arbeid, med mindre det er særskilt bestemt. Departementet gir forskrift om i hvilke tilfeller det kan gis dagpenger under utdanning eller opplæring og ved ulønnet arbeid.

I forskrift om dagpenger kapittel 4 er det beskrevet ulike former for opplæring og utdanninger på ulike nivåer som kan kombineres med dagpenger avhengig av alder og aktivitetens lengde. Forskriften er nå bygget opp for å sikre at de som blir arbeidsledige kan begynne på opplæring/utdanning og beholde dagpenger når de er blitt arbeidsledige. Likevel har de også bestemmelser om at man kan fortsette påbegynt utdanning. Det heter i [dagpengeforskriften](#) § 4-3d. (høyere utdanning):

Et medlem som er helt arbeidsledig eller helt permittert, og som har fylt 30 år, kan etter søknad til Arbeids- og velferdsetaten beholde dagpengene under utdanning på høyskole- eller universitetsnivå i inntil tolv måneder i løpet av dagpengeperioden. Utdanningen skal gi studiepoeng, og medlemmet kan ha en studieprogresjon på inntil 15 studiepoeng per halvår.

Medlemmet kan tidligst påbegynne utdanningen tolv uker etter vedtak om innvilgelse av dagpenger.

Alderskravet i første ledd og kravet om forutgående arbeidssøkerperiode i annet ledd gjelder ikke for et medlem som tar utdanning påbegynt minst tolv uker før den datoen dagpengene ble innvilget fra.

Dagens forskrift åpner altså for at medlemmer av folketrygden kan fortsette utdanning som er påbegynt minst 12 uker før man er blitt arbeidsledig og krever dagpenger. Men her er forskriften ikke godt dekkende for en utdanningsstilling, da man spesifiserer at utdanningen skal gi studiepoeng. Likevel kan vi spørre om ikke doktorgradskandidater som har påbegynt sin forskerutdanning for over tre år siden og som er blitt arbeidsledige etter ansettelsesforholdet som stipendiat er utløpt, bør kunne omfattes av dette unntaket så lenge de ellers oppfyller vilkårene om å være reell arbeidssøkere.

NAV praktiserer imidlertid regelverket slik at arbeidsledige ikke får rett til dagpenger samtidig med at de arbeider med doktoravhandlingen, da de skjematisk regner doktorgradsarbeid som ordinær utdanning utenfor unntaksbestemmelsene i overnevnte forskrift. Dette til tross for at doktorgradskandidatene ikke har studentstatus i noen annen sammenheng. Denne praktiseringen har derfor vært omstridt og påklaget av mange. Eldre kjennelser i trygderetten gikk i favør av doktorgradskandidaten, idet retten da la vekt på at det å drive aktivitet for å skaffe seg doktorgrad ikke i seg selv gir hjemmel for å avslå krav om dagpenger og at daværende Aetat la en for restriktiv tolkning til grunn. Tre nyere trygdekjennelser fra 2012-14 har imidlertid gitt NAV medhold i denne

praktiseringen av regelverket. Etter disse er imidlertid dagpengeforskriften betydelig endret, noe som kan åpne for en ny juridisk vurdering.

Under pandemien ble dagpengeforskriften og NAVs praksis midlertidig endret og doktorgradskandidater inkludert blant gruppene som kunne kombinere utdanning og dagpenger. Hvilke erfaringer NAV har gjort seg med det, er ikke formidlet offentlig, men nå er reglene tilbakestilt til de førpandemiske, med følgende [Rundskriv til ftrl kap 4: Dagpenger under arbeidsløshet](#)):

5. Særskilt om doktorgradskandidater [Endret 9/22-4]

Doktorgradskandidater anses å være under utdanning så lenge de fortsatt arbeider med sin doktoravhandling. Arbeid med doktoravhandling gir ikke studiepoeng og kan dermed ikke godkjennes etter §4-3d. Doktorgradskandidater faller utenfor opplæringsadgangen på dagpenger, og fyller derfor som hovedregel ikke vilkårene for rett til dagpenger, jf. folketryktdloven § 4-6.

Når arbeidet med doktoravhandlingen ikke er fullført innenfor stipendperioden, kan kandidatene være uten inntekt, men samtidig fortsatt være opptatt med avhandlingen. Dermed vil de ikke uten videre anses som reelle arbeidssøkere. Etter klar praksis anses de som fortsatt arbeider med doktorgradsavhandlingen, for å være under utdanning. Dersom søker anfører at arbeidet mot doktorgraden er avbrutt må reelt avbrudd dokumenteres slik som ved annen utdanning. Veileder ved den aktuelle utdanningsinstitusjonen kan kontaktes for en bekreftelse på at veiledningen har opphørt. Veileder kan også bes om en vurdering av hvor mange måneders arbeid som gjenstår med avhandlingen. Dersom personen gjenopptar arbeidet med avhandlingen, må han/hun straks melde fra til NAV. Han/hun er fra dette tidspunktet ikke lenger berettiget til dagpenger med mindre utdanningen faller inn under unntaksbestemmelsene. Stønads søkeren må gjøres oppmerksom på at dersom det i ettertid viser seg at det har blitt brukt mindre tid på fullføringen av avhandlingen enn hva NAV-kontoret anser for realistisk (jf. de opplysningene NAV-kontoret tidligere har innhentet fra veileder), kan det tenkes at det vil bli lagt til grunn at det har blitt arbeidet med avhandlingen mens han/hun mottok dagpenger.

En doktorgradskandidat kan imidlertid anses som reell arbeidssøker/ikke under utdanning etter at avhandlingen er innlevert og fram til to uker før første prøveforelesning avholdes. Tidligere ble doktorgradskandidater ansett å være reelle arbeidssøkere etter at avhandlingen ble innlevert og fram til seks uker før disputas. Antatt forberedelsesperiode settes til to uker før første prøveforelesning og fram til disputasen er avholdt. I dette tidsrommet (antatt forberedelsesperiode) anses doktorgradskandidaten å være under utdanning/ikke reell arbeidssøker.

Vi kjenner ikke til i hvilken grad doktorgradskandidater faktisk får en individuell vurdering og ikke omfattes av denne «hovedregelen». Vår erfaring – i tråd med hva NAV selv skriver – er at dersom man er arbeidsledig etter stipendiatperioden og skal få innvilget dagpenger, kreves det at ethvert arbeid med doktorgraden og avhandlingen opphører. Det vil i praksis si at kandidatene må avslutte alt eget arbeid med avhandlingen, og frasi seg veiledning og plassen på forskerutdanningsprogrammet.

Konklusjonen er dermed at doktorgradskandidater som er arbeidsledige og trenger dagpenger, hindres å kunne utføre ethvert arbeid med doktorgraden på egen fritid med dagens regler, selv om de søker jobber, er fullt tilgjengelig for lønnsarbeid og arbeidsmarkedstiltak på dagtid.

Forskerforbundets innspill og syn

Forskerforbundets oppfatning er at dagens praksis er urimelig, og at den medfører privatøkonomiske så vel som samfunnsøkonomiske negative konsekvenser. Det er snakk om personer som har mistet sitt inntektsbringende arbeid etter minst 3 år i et sammenhengende arbeidsforhold. Det er da urimelig at ikke arbeidssøkende selv skal kunne disponere sin fritid, så sant de ellers oppfyller kravene til arbeidssøkere innenfor normal arbeidstid. En doktorgradskandidat som arbeider med avhandlingen på fritiden og ellers oppfyller vilkårene om å være reell arbeidssøker, bør ha rett til dagpenger.

Forskerforbundet peker videre på at det er dårlig samfunnsøkonomi å tvinge doktorgradskandidater som mangler noen måneder på å ferdigstille avhandlingen til å avbryte og ikke fullføre doktorgraden. På den måten går samfunnet glipp av essensiell kompetanse og den enkelte fratras muligheten til å gjennomføre en forskerutdanning og grad som i praksis kan være en forutsetning for å få relevant arbeid.

Forskerforbundet vil også anføre at dagens praksis medfører en viss forskjellsbehandling av ulike arbeidsledige – særlig gitt forskriftens lettelser for personer som tar annen utdanning utenfor normal arbeidstid. Det betyr at andre arbeidsledige kan kombinere relevant utdanning utenfor normal arbeidstid med dagpenger, men ikke doktorgradskandidater. Praksisen bidrar også til å øke sosio-økonomiske skjevheter idet kun velstående akademikere kan fullføre avhandling uten dagpenger, mens andre tvinges til å avslutte.

Forskerforbundet mener myndighetene også må ta inn over seg studier som peker på at disse doktorgradskandidatene i langt større grad enn befolkningen for øvrig er preget av stress og andre problemer knyttet til psykisk helse. Dette er ofte direkte knyttet til prosessen med å fullføre avhandlingen og bygge en videre karriere, et press kandidatene legger på seg selv og som de føler fra omverden. Det ikke å få mulighet til dagpenger uten å måtte gi opp hele doktorgradsarbeidet i innspurten, kommer som sten til byrden.

Vi vet at det er en del stipendiater som ikke klarer å fullføre avhandlingen innenfor ansettelsesperioden, uten at myndighetene eller universiteter/høyskoler fører noen statistikk over dette. Vi har etterspurt oversikt over dette i flere runder (se historikk under) og noe er svart ut i [HK-dirs notat 04/2022](#). Vi vet ikke hvor mange som går rett videre inn i annet inntektsbringende arbeid og hvor mange som står uten arbeid for en periode. Det er følgelig fremdeles noe uklart hvor stort «problemet» er og hvor mange doktorgradskandidater som til enhver tid vil kunne inngå i en dagpengeordning. Forskerforbundet får uansett tidvis henvendelser fra frustrerte og opprørte arbeidsløse doktorgradskandidater, som vi dessverre ikke får hjulpet. Det er på tide å komme videre i denne saken.